

เอกสารวิชาการส่วนบุคคล
(Individual Study)

หัวข้อ : หลักสิทธิมนุษยชน

เรื่อง : ความเบื้องต้นเกี่ยวกับการคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์โดยศาลรัฐธรรมนูญ

จัดทำโดย

พล.ต.ต.ไชยันต์ กุลนิติ

รหัส ๕๗๐๒๑๑

เอกสารวิชาการนี้เป็นส่วนหนึ่งของการอบรม
หลักสูตร “หลักนิติธรรมเพื่อประชาธิปไตย” รุ่นที่ ๒
วิทยาลัยรัฐธรรมนูญ
สถาบันรัฐธรรมนูญศึกษา
สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ

ความเบื้องต้นเกี่ยวกับการคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์โดยศาลรัฐธรรมนูญ

1. ความนำ

ในรัฐเสรีประชาธิปไตยสมัยใหม่ แนวคิดเกี่ยวกับ “สิทธิมนุษยชน” ได้นำมาบังคับให้เกิดผลทางกฎหมายระหว่างประเทศครั้งแรกของโลกจากพิจารณาคดีที่เมืองนูเรมเบิร์ก (Nuremberg Trials) ต่อมา มีการก่อตั้งองค์การสหประชาชาติขึ้นในปี ค.ศ.1945 สิทธิมนุษยชน ได้กลายมาเป็นแนวความคิดสำคัญในการจัดระเบียบโลกใหม่ ภายใต้หลักการพึ่งพาอาศัยระหว่างกันเพื่อรักษาสันติภาพและความมั่นคงของประชาคมระหว่างประเทศ (international peace and security) กล่าวคือ สันติภาพและความสงบสุขจะบังเกิดขึ้นก็ต่อเมื่อประเทศต่างๆ ให้ความเคารพต่อสิทธิมนุษยชน และเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่า คุณค่าอันเป็นสากลและเป็นที่มาของหลักการสิทธิมนุษยชน คือ “ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์” (human dignity)¹

หลังสงครามโลกครั้งที่สอง จึงเกิดปรากฏการณ์ที่รัฐเสรีประชาธิปไตยต่างๆ ทั่วโลก ได้นำแนวความคิดเกี่ยวกับศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์มาบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญของตนควบคู่ไปกับสิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐาน รวมถึงประเทศไทย ซึ่งมีการบัญญัติรับรองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550

อย่างไรก็ตาม ภายใต้หลักนิติรัฐ ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์จะได้รับการเคารพและคุ้มครองอย่างแท้จริง ก็ต่อเมื่อองค์กรตุลาการทำหน้าที่คอยตรวจสอบการกระทำทั้งหลายขององค์กรเจ้าหน้าที่ของรัฐ โดยเฉพาะอย่างยิ่งองค์กรเจ้าหน้าที่ทางปกครอง เพื่อไม่ให้กระทำการที่เป็นการละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ แต่เนื่องจากศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ยังคงเป็นแนวคิดทางกฎหมาย (legal concept) ที่ค่อนข้างใหม่ ดังนั้น บทความนี้ จึงทำการสำรวจวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และประสบการณ์ของการให้ความคุ้มครองทางศาล ในสหพันธรัฐเยอรมนี ซึ่งเป็นต้นแบบในการพัฒนาและยอมรับสถานะทางกฎหมาย (legal status) ของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ จากนั้นจะทำการยกคดีของศาลรัฐธรรมนูญของไทยซึ่งนำแนวความคิดของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์มาปรับใช้แก่คดีขึ้นวิเคราะห้ สุดท้าย จะนำเสนอ บทสรุปและข้อเสนอแนะในการคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์โดยศาลให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

2. ข้อพิจารณาเกี่ยวกับความหมายของศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์

ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานได้ให้ความหมายของคำว่า “ศักดิ์ศรี” (dignity) ว่า หมายถึง เกียรติศักดิ์² ส่วน คำว่า “เกียรติ” หมายถึง ชื่อเสียง การยกย่องนับถือ ความมีหน้า มีตา³ และ

¹ อารัมภของกฎบัตรสหประชาชาติ (Charter of United Nations) บัญญัติว่า “เพื่อเป็นการยืนยันอีกครั้งในศรัทธาที่มีต่อสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐาน ต่อศักดิ์ศรี และคุณค่าของมนุษย์ ต่อสิทธิที่เท่าเทียมกันของผู้ชายและผู้หญิง และต่อสิทธิที่ความเท่าเทียมกันของประเทศสมาชิกใหญ่น้อยทั้งหลาย”

² ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542, น. 1094.

³ เฟิงอ้าง, น. 147.

คำว่า “ศักดิ์” หมายถึง อำนาจ ความสามารถ กำลัง ฐานะ⁴ ความหมายเหล่านี้สอดคล้องกับความหมายของคำว่า “dignity” ในภาษาอังกฤษ ซึ่งมีรากศัพท์มาจากภาษาโรมัน คำว่า “dignitas”

ในสมัยโรมันคำว่า “ศักดิ์ศรี” (dignitas) ความหมายเกี่ยวข้องกับสถานะของบุคคล “ศักดิ์ศรี” จึงหมายถึง ระดับชั้นทางการเมืองหรือทางสังคม (political or social rank) ที่มาจากการมีตำแหน่งเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐ รวมถึงอาจมาจากการยอมรับของประชาชนในความสำเร็จส่วนบุคคลหรือความมีศีลธรรมที่สูงส่งของบุคคลนั้น การยอมรับสถานะของ “ศักดิ์ศรี” ของบุคคลเช่นนี้ จึงก่อให้เกิดหน้าที่ต่อบุคคลอื่นที่จะต้องให้ความเคารพและให้เกียรติบุคคลผู้มีศักดิ์ศรีดังกล่าว หากผู้ใดละเมิดต่อหน้าที่นี้อาจถูกลงโทษในทางใดทางหนึ่ง ไม่ว่าจะทางอาญาหรือทางแพ่งก็ได้⁵ ในแง่นี้ จะเห็นได้ว่า ศักดิ์ศรี มีลักษณะพื้นฐานที่ไม่ต่างจาก สิทธิ ในความหมายปัจจุบันซึ่งเป็นความชอบธรรมที่จะเรียกร้องให้บุคคลอื่นมีหน้าที่อย่างใดอย่างหนึ่งต่อตนผู้ทรงสิทธิหรือศักดิ์ศรีนั้น

ศาสนาคริสต์ เข้าใจ คำว่า “ศักดิ์ศรี” ในความหมายที่เกี่ยวข้องกับ ความเมตตาของพระผู้เป็นเจ้า เนื่องจาก มนุษย์ทั้งหลายถูกสร้างขึ้นตามความประสงค์ของพระผู้เป็นเจ้า ศักดิ์ศรีของมนุษย์จึงเป็นสิ่งที่พระผู้เป็นเจ้าประทาน มนุษย์ซึ่งเสมอกันในสายตาของพระเจ้า นั้น จึงมีอาจทำลายหรือพรากศักดิ์ศรีของบุคคลอื่นหรือแม้กระทั่งของตัวเองได้⁶ และโดยที่รัฐเกิดจากการรวมตัวกันของมนุษย์ รัฐซึ่งเป็นสิ่งที่มนุษย์สถาปนาขึ้น จึงไม่อาจอาจอยู่เหนือมนุษย์โดยปราศจากเงื่อนไข ในหมู่มนุษย์ด้วยกัน มนุษย์จึงไม่อาจปฏิบัติต่อกันในทางที่เป็นการลดทอนคุณค่าของความเป็นมนุษย์ได้ พระผู้เป็นเจ้าต้องการให้มนุษย์มีความเคารพต่อกันหรือรู้จักรักซึ่งกันและกัน ด้วยความรักและเมตตา⁷

ในศตวรรษที่ 18 ปรัชญาของคานท์ (Kant) ได้รับความยอมรับอย่างแพร่หลายและมีอิทธิพลอย่างมากต่อพัฒนาการของแนวความคิดสิทธิมนุษยชน และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในปัจจุบัน คานท์ เห็นว่าไม่มีมนุษย์คนใดมีสิทธิที่จะไข่มนุษย์ด้วยกันเองให้เปดตั้งเครื่องมือขึ้นหนึ่งเท่านั้น เพื่อบรรลุจุดหมายเชิงอัตวิสัยของตัวเอง หากแต่แท้จริงแล้ว มนุษย์แต่ละคนจะต้องปฏิบัติต่อมนุษย์ด้วยกัน ในฐานะที่เป็นจุดมุ่งหมายในตัวเองเสมอ⁸ ดังนั้น กฎหมายซึ่งเป็นเครื่องมือของการปกครองที่สำคัญของรัฐ จึงต้องยกเอาประชาชนเป็นจุดมุ่งหมายของการใช้เครื่องมือดังกล่าวด้วย ประชาชน จึงอยู่ในฐานะผู้ทรงสิทธิ ไม่ใช่วัตถุของกฎหมาย

ส่วน Klaus Stern เห็นว่า “ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์” หมายถึง คุณค่าอันมีลักษณะเฉพาะ และเป็นคุณค่าที่มีความผูกพันอยู่กับความเป็นมนุษย์ ซึ่งบุคคลในฐานะที่เป็นมนุษย์ทุกคนได้รับคุณค่าดังกล่าวโดยไม่จำต้องคำนึงถึงเพศ เชื้อชาติ ศาสนา วัย หรือคุณสมบัติอื่นๆ ของบุคคล ในความหมายนี้ “ศักดิ์ศรี”

⁴ เฟ็งอ้าง, น. 1094.

⁵ Barroso, Luis Roberto. (2012). Here, There, and Everywhere: Human Dignity in Contemporary Law and in the Transnational Discourse. *Boston College International Law and Comparative Law Review*, 35(2): 331-393, p. 13.

<http://lawdigitalcommons.bc.edu/iclr/vol35/iss2/2> (สืบค้นเมื่อวันที่ 2 พฤษภาคม 2557)

⁶ Albert Bleckmann, Staatsrecht II—Die Grundrechte, 4. Aufl., 1997, อ้างใน บรรเจิด สิงคะเนติ. (2547). *หลักพื้นฐานของสิทธิ เสรีภาพและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามรัฐธรรมนูญ* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน, น. 86.

⁷ จรัญ โฆษณานันท์. (2545). *สิทธิมนุษยชนไร้พรมแดน: ปรัชญา กฎหมาย และความเป็นจริงทางสังคม*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์นิติธรรม, น. 99.

⁸ เฟ็งอ้าง, น.122.

จึงหมายถึง ลักษณะบางประการที่สร้างออกมาเป็นคุณค่าเฉพาะตัวของมนุษย์ อันเป็นสาระสำคัญในการกำหนด ความรับผิดชอบของตนเอง และเป็นสาระที่มนุษย์แต่ละคนได้รับเพื่อเห็นแก่ความเป็นมนุษย์ของบุคคลนั้น⁹

W. Maihofer และ R.F Behrendt เห็นว่าศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เป็นการแสดงออกถึงการสร้าง ปริณทลของความเป็นอิสระของปัจเจกบุคคลให้กว้างที่สุดเท่าที่จะทำได้ และใช้ประโยชน์จากปริณทล ดังกล่าวเพื่อการดำรงไว้ซึ่งชีวิตมนุษย์ และเพื่อปรับปรุงชีวิตมนุษย์ให้ดีขึ้นโดยวิธีการพัฒนาขีดความสามารถ ของมนุษย์ไปสู่เป้าหมายที่กำหนดไว้¹⁰

จากความหมายและแนวความคิดข้างต้น อาจสรุปลักษณะโดยทั่วไปของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ได้ดังนี้

1) ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ มีลักษณะเป็นคุณค่าที่ติดตัวมากับความเป็นมนุษย์ และ การคงอยู่ ของคุณค่าดังกล่าวไม่ได้ขึ้นอยู่กับปัจจัยอื่นใดเลย ยกเว้นความเป็นมนุษย์เท่านั้น ในแง่นี้ มนุษย์จึงไม่อาจถูก ปฏิบัติเยี่ยงวัตถุหรือสัตว์ได้

2) คุณค่าอันเป็นศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์นั้น ไม่อาจถูกพรากหรือถ่ายโอนระหว่างกันได้ ไม่ว่าจะ กระทำโดยบุคคลนั้นเองหรือบุคคลอื่นใด จึงยอมรับกันว่า หากสิ่งใดถูกถือว่ายู่ในความหมายของศักดิ์ศรี ความเป็นมนุษย์แล้ว สิ่งนั้นย่อมเป็นสิ่งที่ละเมิดไม่ได้โดยเด็ดขาด

3) หลักที่ว่าศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ละเมิดไม่ได้โดยเด็ดขาด ส่งผลให้ความสามารถของบุคคล ที่ต่างกันไม่มีผลต่อการดำรงอยู่ของคุณค่าแห่งศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

4) ในรัฐเสรีประชาธิปไตยสมัยใหม่ ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์จึงเป็นหลักประกันที่เป็นมูลฐานที่สุด ของสังคม ว่ามนุษย์ย่อมเป็นประธานแห่งสิทธิและมีอำนาจในการกำหนดเจตจำนงที่ชอบธรรมของตนเอง รัฐ จึงมีหน้าที่เพียงให้ความเคารพและคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เท่านั้น

3. ข้อความคิดเกี่ยวกับสถานะทางกฎหมายของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

(1) ความเป็นมาโดยสังเขปเกี่ยวกับสถานะทางกฎหมายของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Universal Declaration of Human Rights 1948) ได้นำมาซึ่งการยอมรับของประชาคมระหว่างประเทศอย่างกว้างขวาง ในความสำคัญของศักดิ์ศรี ความเป็นมนุษย์ ในปัจจุบันนี้ หากมีการกล่าวถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในฐานะที่เป็นคุณค่าของสิทธิมนุษยชน ย่อมต้องย้อนกล่าวถึงปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ดังนั้น ประวัติศาสตร์ของการร่างปฏิญญาสากล ว่าด้วยสิทธิมนุษยชน จึงให้บทเรียนที่สำคัญเกี่ยวกับสถานะทางกฎหมายของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ซึ่งต่อมา หลังสงครามโลกครั้งที่สอง ได้ปรากฏอย่างแพร่หลายในรัฐธรรมนูญของประเทศต่างๆ

ในการยกร่างปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ในขั้นแรกนั้น ได้มีความพยายามที่จะกำหนด สิทธิมนุษยชนเป็นรายการ (checked lists) แต่การกระทำเช่นนี้เป็นการยากที่จะได้รับความเห็นพ้องตรงกัน ของตัวแทนจากประเทศต่างๆ ซึ่งมีมุมมองที่หลากหลายเกี่ยวกับรากฐาน (foundations) อันเป็นตั้งของ สิทธิมนุษยชน ตัวอย่างเช่น ตัวแทนของบางประเทศ เห็นว่า สิทธิมนุษยชนควรมีฐานมาจากหลักคำสอน

⁹ Klaus Stern, Das Staatsrecht der Bundesrepublik Deutschland, Band II/2, Allgemeine Lehren, อ้างใน บรรเจิด สิงคะเนติ. (2547). หลักพื้นฐานของสิทธิ เสรีภาพและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามรัฐธรรมนูญ (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน, น. 85.

¹⁰ อ่างแล้ว เชียงอรธที่ 6. P. 543, อ้างใน บรรเจิด สิงคะเนติ. (2547). หลักพื้นฐานของสิทธิ เสรีภาพและ ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามรัฐธรรมนูญ (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน, .

ทางศาสนา บ้างก็ว่ามาจากสิทธิตามธรรมชาติ สิทธิปัจเจกชนนิยมเสรี หรือ แม้แต่แนวคิดชุมชนนิยม เป็นต้น แนวความคิดเหล่านี้ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง แนวความคิดว่าด้วยสิทธิตามธรรมชาติและแนวความคิดของ ศาสนาคริสต์ ซึ่งมีอิทธิพลอย่างมากในการพัฒนารัฐเสรีประชาธิปไตยในประเทศตะวันตก ในที่สุดแล้ว ก็ไม่ได้ปรากฏในปรัชญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนเลย

จากความไม่เห็นพ้องกันในหลักการอันเป็นรากฐานของสิทธิมนุษยชน ในช่วงเวลานั้น ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ จึงถูกนำเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของการอภิปรายและถกเถียงกันในที่ประชุมของตัวแทน ประเทศต่างๆ แนวความคิดว่าด้วยศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เป็นแนวความคิดที่ทำให้ตัวแทนของประเทศต่างๆ ที่มีความเชื่อหรือต่างวัฒนธรรมกัน สามารถเห็นพ้องร่วมกันได้ในระดับหนึ่งว่า ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ มีความเป็นสากลมากที่สุด ในบรรดาแนวความคิดทั้งหลายที่เกี่ยวข้อง แม้เนื้อหา สาระละเอียด และขอบเขตที่แน่นอนชัดเจนของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์จะยังคงเป็นที่ถกเถียงกันตราบจนปัจจุบันนี้ก็ตาม¹¹

Jacques Maritain นักปรัชญาชาวฝรั่งเศส เป็นคนแรกที่เสนอแนวความคิดเกี่ยวกับศักดิ์ศรี ความเป็นมนุษย์¹² ในการประชุมของตัวแทนประเทศต่างๆ โดยเสนอไว้ว่า ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ไม่ได้เป็น สิ่งที่จำกัดและอยู่ภายใต้สิทธิปัจเจกชนนิยมเสรีเท่านั้น แต่ยังอยู่ในมนทัศน์ของชุมชนนิยมที่เกี่ยวข้องกับ ความดีงามทั่วไปของสังคมด้วย (the general good of society) ส่วน Eleanor Roosevelt ซึ่งเป็นผู้ที่มี บทบาทสำคัญในการพัฒนาสิทธิมนุษยระหว่างประเทศท่านหนึ่ง ได้อธิบายว่า การบัญญัติคำว่า ศักดิ์ศรี ความเป็นมนุษย์ ไว้ในปรัชญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ก็เพื่อเน้นย้ำว่า มนุษย์ทุกผู้นามมีคุณค่าที่ต้องได้รับความเคารพ (worthy of respect)¹³ Rene Cassin ซึ่งเป็นตัวแทนของประเทศฝรั่งเศสและเป็นผู้ที่ให้น่า คำว่า “ศักดิ์ศรี” บัญญัติไว้ในข้อ 1 ของ ปรัชญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ได้แสดงความเห็นไว้ว่า การบัญญัติคำว่าศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ไว้ในปรัชญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ก็เพื่อแสดงถึง การไม่ยอมรับร่วมกันของประชาคมระหว่างประเทศ ต่อการกระทำที่โหดร้าย ไร้มนุษยธรรมของนาซีเยอรมนี และเป็นการเน้นให้เห็นถึงหลักการพื้นฐานของความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของมนุษยชาติ¹⁴

ต่อมา จึงเป็นที่ยอมรับกันในประชาคมระหว่างประเทศว่า ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ เป็นแนวความคิดที่มีคุณค่าทางกฎหมาย ดังจะเห็นได้จากการที่รัฐธรรมนูญของประเทศต่างๆ จำนวนมาก ได้บัญญัติรับรองให้ ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เป็นหลักการพื้นฐานในการปกครองประเทศและการใช้อำนาจรัฐ ตามแนวทางของปรัชญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน¹⁵

¹¹ McCrudden, Christopher. (2008). Human Dignity and Judicial Interpretation of Human Rights, *The European Journal of International Law*, 19(4): 655 – 724, p. 36. www.ejil.org/pdfs/19/4/1658.pdf (สืบค้นเมื่อวันที่ 23 เมษายน 2557)

¹² เพิ่งอ้าง

¹³ เพิ่งอ้าง

¹⁴ Morsink, Johannes. (2000). *The Universal Declaration of Human Rights: Origins, Drafting, and Intent*. Pennsylvania: University of Pennsylvania Press, p. 38.

¹⁵ McCrudden, Christopher. (2008). Human Dignity and Judicial Interpretation of Human Rights. *The European Journal of International Law*, 19(4): 655 – 724, p. 34. www.ejil.org/pdfs/19/4/1658.pdf (สืบค้นเมื่อวันที่ 23 เมษายน 2557)

(2) สถานะทางกฎหมายของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในรัฐธรรมนูญของรัฐเสรีประชาธิปไตย

ในรัฐเสรีประชาธิปไตย ซึ่งยอมรับระบอบรัฐธรรมนูญนิยม (constitutionalism) ได้มีบทบัญญัติเกี่ยวกับศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ไว้ในรัฐธรรมนูญ ในทางทฤษฎีกฎหมายมหาชน ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์จึงอาจมีสถานะทางกฎหมาย ดังต่อไปนี้¹⁶

1) ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในฐานะที่เป็นคุณค่าสูงสุดของรัฐธรรมนูญ

“ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์” ถือว่ามีคุณค่าสูงสุดของรัฐธรรมนูญในรัฐเสรีประชาธิปไตยทั่วโลก หรือที่กล่าวกันว่าศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เป็นหลักสูงสุดของรัฐธรรมนูญ ดังนั้น การกระทำของรัฐทั้งหลายจึงต้องดำเนินการให้สอดคล้องกับคุณค่าอันสูงสุดของรัฐธรรมนูญดังกล่าว เพราะมนุษย์เป็นเป้าหมายการดำเนินการของรัฐ มนุษย์มิใช่เป็นเพียงเครื่องมือในการดำเนินการของรัฐ และการดำรงอยู่ของรัฐ ก็ดำรงอยู่เพื่อมนุษย์ มิใช่มนุษย์ดำรงอยู่เพื่อรัฐ ด้วยเหตุนี้ศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ จึงถือว่าเป็นพื้นฐานสำหรับการวางรากฐานของหลักเสรีภาพของบุคคลและหลักความเสมอภาค ซึ่งก่อให้เกิดผลสำคัญ 2 ประการ

ประการแรก การตีความเกี่ยวกับสิทธิและเสรีภาพทั้งหลายจะต้องถือว่าเนื้อหาของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เป็นพื้นฐานที่จะต้องนำมาใช้ประกอบในการตีความสิทธิและเสรีภาพอื่นๆ ด้วย

ประการที่สอง อาจกล่าวได้ว่าเนื้อหาในทางหลักการทั่วไปเกี่ยวกับสิทธิและเสรีภาพทั้งหลาย รวมทั้ง ความหมายของการแทรกแซงในขอบเขตที่ได้รับการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพทุกประเภทนั้น ได้รับการพัฒนามาจากศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

2) ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในฐานะที่เป็นสาระสำคัญของสิทธิและเสรีภาพ

รัฐธรรมนูญของประเทศต่างๆ นอกเหนือจากที่ได้กำหนดสิทธิและเสรีภาพไว้อย่างหลากหลายแล้ว ยังได้กำหนดให้มีหลักประกันของสิทธิและเสรีภาพในลักษณะเดียวกันอีกด้วย คือหลักห้ามมิให้จำกัดสิทธิและเสรีภาพอันมีผลเพื่อใช้บังคับแก่กรณีใดกรณีหนึ่งหรือแก่บุคคลใดบุคคลหนึ่งเป็นการเจาะจง หลักการอ้างบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญที่ให้อำนาจในการจำกัดสิทธิและเสรีภาพ และหลักการจำกัดสิทธิและเสรีภาพจะกระทบกระเทือนสาระสำคัญของสิทธิและเสรีภาพมิได้ เมื่อพิจารณาสถานะความเป็นมนุษย์ที่มีความเสมอภาคในศักดิ์ศรีแล้ว จะเห็นได้ว่า การแทรกแซงใดที่เป็นการละเมิดต่อศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ กรณีย่อมถือว่าเป็นการกระทบกระเทือนสาระสำคัญของสิทธิและเสรีภาพ ดังนั้น ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในฐานะที่เป็นสาระสำคัญของสิทธิและเสรีภาพนั้น ถือว่าศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เป็นสาระที่อันเป็นแก่นของสิทธิและเสรีภาพแต่ละประเภท ซึ่งภายในขอบเขตดังกล่าว รัฐมิอาจล่วงละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในฐานะที่เป็นสาระสำคัญของสิทธิและเสรีภาพของปัจเจกบุคคลได้

3) ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในฐานะสิทธิประเภทหนึ่ง

ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์นั้น ถือว่าเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานสิทธิหนึ่ง ทั้งนี้โดยพิจารณาจากการจัดระบบในเรื่องสิทธิขั้นพื้นฐานและพัฒนาการในทางประวัติศาสตร์ของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์แล้ว ถือได้ว่าศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เป็นสิทธิขั้นพื้นฐานสิทธิหนึ่ง ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์จึงทำหน้าที่ในการวินิจฉัยในทางคุณค่า อันแสดงถึงทิศทางของการกระทำ โดยเรียกร้องให้สิทธิขั้นพื้นฐานต่างๆ นั้น สามารถบรรลุเป้าหมายได้มากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ นอกเหนือจากการให้หลักประกันที่จะไม่ล่วงละเมิดต่อสิทธิขั้นพื้นฐานเหล่านั้น

¹⁶ บรรเจิด สิงคะเนติ. (2547). *หลักพื้นฐานของสิทธิ เสรีภาพและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามรัฐธรรมนูญ* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน, น. 89-93.

4. ขอบเขตของการให้ความคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในทางกฎหมาย

สิทธิเรียกร้องเพื่อให้มีการเคารพและคุ้มครองต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์นั้น ในด้านหนึ่งเป็นการป้องกันการแทรกแซงจากรัฐ กล่าวคือ รัฐจะไม่กระทำการใดที่เป็นการรบกวนการดำรงอยู่ของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ แต่ในอีกด้านหนึ่ง เป็นสิทธิเรียกร้องที่ต้องการให้รัฐแสดงบทบาทอย่างกระตือรือร้น เพื่อให้เกิดมีการเคารพต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์อย่างแท้จริง

ดังนั้น ขอบเขตของการคุ้มครองของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์จึงมีแนวความคิดที่สำคัญอยู่ 2 ประการ ดังนี้¹⁷

แนวความคิดแรก เห็นว่า ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์นั้นสามารถกำหนดเป็น “คุณค่า” ได้ โดยถือว่ามีคุณค่าที่เป็นอิสระ มีลักษณะเป็นของตนเอง อันเป็นคุณค่าที่เป็นธรรมชาติของความเป็นมนุษย์

แนวคิดที่สอง เห็นว่า ลักษณะอันเป็นสาระสำคัญของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์นั้น ขึ้นอยู่กับความสามารถที่มนุษย์สามารถที่จะกำหนดตนเองได้ แนวความคิดที่สองเป็นแนวความคิดที่พิจารณาความสามารถของมนุษย์ในทางข้อเท็จจริง

นอกจากนี้ ขอบเขตของการให้ความคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ยังอาจพิจารณาจากลักษณะการกระทำที่เป็นการละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ซึ่ง Duerig ได้จำแนก ไว้ดังนี้¹⁸

1) การกระทำที่ปรากฏอย่างชัดแจ้งว่า เป็นการละเมิดในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์อันเป็นการกระทำที่ลดคุณค่าของมนุษย์ลงมาอยู่ในระดับที่เป็นเพียงสิ่งของ การกระทำที่เป็นการทรมาณการเอาคนไปเป็นทาส การขับไล่กลุ่มคน การติดตามไล่ล่าการบังคับใช้ทำงาน การก่อการร้าย การฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ การทดลองที่กระทำต่อมนุษย์

2) การกระทำที่เป็นการลงโทษในทางอาญา หากแต่เป็นการลงโทษที่รุนแรงเกินควรหรือการลงโทษที่ทารุณโหดร้าย

3) การกระทำใดๆ ที่มนุษย์เป็นเพียงวัตถุของการกระทำนั้น

4) การล่วงละเมิดไปในขอบเขตอันมีลักษณะเป็นเรื่องส่วนบุคคล

5) การละเมิดในชื่อเสียงเกียรติยศของบุคคลอันเกิดมาจากการกระทำของรัฐ

¹⁷ Pieroth/Schlink, Grundrecht-Staatsrecht II. S. 88 อ้างใน บรรเจิด สิงคะเนติ. (2547). หลักพื้นฐานของสิทธิ เสรีภาพและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามรัฐธรรมนูญ (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน, น. 92.

¹⁸ บรรเจิด สิงคะเนติ. (2547). หลักพื้นฐานของสิทธิ เสรีภาพและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามรัฐธรรมนูญ (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน, น. 103-104.

5. การให้คุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี

(1) หลักการสำคัญเกี่ยวกับศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามกฎหมายพื้นฐาน (รัฐธรรมนูญในรัฐเสรีประชาธิปไตย)

การจัดทำและยอมรับผลบังคับของกฎหมายพื้นฐาน (Basic Law) (รัฐธรรมนูญของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี) ในปี ค.ศ. 1949 หลังจากการแพ้สงครามโลกครั้งที่ 2 ได้เป็นสัญญาณในการเกิดระเบียบทางรัฐธรรมนูญใหม่ของประเทศเยอรมนีที่ต้องการลบความทรงจำอันเลวร้ายจากการกระทำของนาซี กฎหมายพื้นฐานจึงเป็นจุดเปลี่ยนผ่านที่ยังรากอุดมคติทางกฎหมายที่ขับเคลื่อนด้วยคุณค่า (a value-oriented constitution) อันผูกพันรัฐและสังคมเยอรมนีให้ยึดมั่นในสิทธิมนุษยชน¹⁹ ดังนั้นคุณค่าพื้นฐานที่เกี่ยวข้องกับสิทธิมนุษยชนและการปกครองในระบอบประชาธิปไตยเสรีหลายประการ ได้ระบุไว้ในกฎหมายพื้นฐานในฐานะสิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐาน ในด้านจิตสำนึกทางกฎหมาย (legal consciousness) ก็เช่นเดียวกัน “ประชาชนชาวเยอรมนียอมรับกันว่า สิทธิมนุษยชนที่ไม่อาจละเมิดได้และไม่อาจพรากได้นั้นเป็นพื้นฐานในทุกชุมชน สันติภาพและความยุติธรรมของโลก”²⁰

ตามกฎหมายพื้นฐาน หมวด 1 ว่าด้วยสิทธิพื้นฐาน มาตรา 1 (1) บัญญัติว่า “ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์จะละเมิดมิได้ การเคารพและคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เป็นหน้าที่ของหน่วยงานของรัฐทั้งหมด”²¹ สถานะทางกฎหมายของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามมาตรา 1 นี้ ถือเป็นคุณค่าที่เป็นหัวใจของกฎหมายพื้นฐาน (the central value of the German Basic Law)²² และยังเป็นคุณค่าทางรัฐธรรมนูญที่สูงที่สุดอีกด้วย (“highest constitutional value” in Germany)²³ ศาลรัฐธรรมนูญสหพันธ์สาธารณรัฐ

¹⁹ Ebe, Edward J. (2012). Observations on the Development of Human Dignity and Personality in German Constitutional Law: An Overview. *Liverpool Law Review*, 33(2): 201-233, p. 203. <http://link.springer.com/article/10.1007%2Fs10991-012-9120-x> (สืบค้นเมื่อวันที่ 5 พฤษภาคม 2557)

²⁰ Kommers, DP. (1989). *The Constitutional Jurisprudence of the Federal Republic of Germany*. North Carolina: Duke University Press.

²¹ Article 1 [Human dignity – Human rights – Legally binding force of basic rights]

(1) Human dignity shall be inviolable. To respect and protect it shall be the duty of all state authority.

(2) The German people therefore acknowledge inviolable and inalienable human rights as the basis of every community, of peace and of justice in the world.

(3) The following basic rights shall bind the legislature, the executive and the judiciary as directly applicable law.

²² BVerfGE 27, 1; BVerfGE 65, 1 อ้างใน Ebert, Rainer & Oduor, Reginald M.J. (2012). The Concept of Human Dignity in German and Kenyan Constitutional Law. *Thought and Practice: A Journal of the Philosophical Association of Kenya (PAK) New Series*, 4(1), pp.43-73, p. 49. <http://ajol.info/index.php/tp/index> (สืบค้นเมื่อวันที่ 25 เมษายน 2557)

²³ BVerfGE 5, 85; BVerfGE 6, 32; BVerfGE 45, 187; BVerfGE 109, 279; BVerfGE 115, 118 Ebert, Rainer & Oduor, Reginald M.J. (2012). The Concept of Human Dignity in German and Kenyan Constitutional

เยอรมนี เห็นว่า บทบัญญัติว่าด้วยศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เป็นการแสดงออกของสิทธิขั้นพื้นฐานที่ได้รับ ความคุ้มครองตามกฎหมายพื้นฐาน²⁴ ดังนั้น การที่มาตรา 1(3) กำหนดให้ สิทธิขั้นพื้นฐานที่กฎหมายพื้นฐาน รับรอง “...มีผลผูกพันฝ่ายนิติบัญญัติ ฝ่ายบริหารและศาล ในฐานะเป็นกฎหมายที่มีผลใช้บังคับโดยตรง (*directly applicable law*)” นั้น ย่อมทำให้ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์มีผลบังคับทางกฎหมายโดยตรง โดยไม่จำเป็นต้องรอให้ฝ่ายนิติบัญญัติออกกฎหมายอนุวัติการแต่อย่างใด ทั้งนี้ในการให้หลักประกันในทางศาล มาตรา 19 (4) บัญญัติว่า “หากสิทธิของบุคคลใดถูกล่วงละเมิดโดยหน่วยงานของรัฐ บุคคลนั้นจะใช้สิทธิ ทางศาลเยียวยาได้”²⁵

ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์มีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับสิทธิขั้นพื้นฐาน ศาลรัฐธรรมนูญ สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ยอมรับว่า สิทธิขั้นพื้นฐานก่อตั้งขึ้นมาโดยมี “ศักดิ์ศรี” เป็นแก่นของสิทธิดังกล่าว ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์จึงเป็น “รากฐานของสิทธิขั้นพื้นฐานทั้งหลาย”²⁶ ดังนั้นภายใต้พฤติการณ์ปกติทั่วไป ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ย่อมได้รับความคุ้มครองอย่างเพียงพอ หากมีการให้ความเคารพต่อสิทธิขั้นพื้นฐาน ที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้ ในแง่นี้ ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์จึงมีลักษณะเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานประเภทหนึ่งด้วย อย่างไรก็ตาม ในบางพฤติการณ์ ศาลรัฐธรรมนูญสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ได้เคยวินิจฉัยเกี่ยวกับผลบังคับ ของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ที่สามารถแยกออกจากสิทธิขั้นพื้นฐานทั้งหลายที่ระบุไว้ในรัฐธรรมนูญว่า ถึงแม้ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์มิได้เป็นสิทธิขั้นพื้นฐานที่ได้รับการบัญญัติไว้ในมาตราที่ระบุให้ผูกพันการใช้ อำนาจรัฐทั้งหมดก็ตาม แต่อำนาจรัฐทั้งหลายก็ยังต้องผูกพันกับศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในฐานะที่เป็นหลักการ สูงสุดของรัฐธรรมนูญอยู่²⁷ ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ จึงมีความมุ่งหมายอยู่ 2 ประการ ได้แก่²⁸

ประการแรก มีความมุ่งหมายให้ ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เป็นสิทธิขั้นพื้นฐานซึ่งมีลักษณะ เป็นสิทธิฯ หนึ่ง

ประการที่สอง มีความมุ่งหมายให้ ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ทำหน้าที่ในการวินิจฉัยในทางคุณค่า อันแสดงถึงทิศทางของการกระทำ โดยเรียกร้องให้สิทธิขั้นพื้นฐานต่างๆ นั้นสามารถบรรลุเป้าหมายได้มากที่สุด เท่าที่จะเป็นไปได้ นอกเหนือจากการให้หลักประกันที่จะไม่ล่วงละเมิดต่อสิทธิขั้นพื้นฐาน

Law. *Thought and Practice: A Journal of the Philosophical Association of Kenya (PAK) New Series*, 4(1), pp.43-73, p. 49. <http://ajol.info/index.php/tp/index> (สืบค้นเมื่อวันที่ 25 เมษายน 2557)

²⁴ BVerfGE 6, 32; BVerfGE 115, 118 อ้างใน Ebert, Rainer & Oduor, Reginald M.J. (2012). The Concept of Human Dignity in German and Kenyan Constitutional Law. *Thought and Practice: A Journal of the Philosophical Association of Kenya (PAK) New Series*, 4(1), pp.43-73, p. 46. <http://ajol.info/index.php/tp/index> (สืบค้นเมื่อวันที่ 25 เมษายน 2557)

²⁵ อ้างแล้ว เชนเจอร์รที่ 21.

²⁶ BVerfGE 93, 266 อ้างใน Ebert, Rainer & Oduor, Reginald M.J. (2012). The Concept of Human Dignity in German and Kenyan Constitutional Law. *Thought and Practice: A Journal of the Philosophical Association of Kenya (PAK) New Series*, 4(1), pp.43-73, p. 48. <http://ajol.info/index.php/tp/index> (สืบค้นเมื่อวันที่ 25 เมษายน 2557)

²⁷ บรรเจติ สิงคะเนติ. (2547). *หลักพื้นฐานของสิทธิ เสรีภาพและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามรัฐธรรมนูญ* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน, น. 94.

²⁸ Maunz-Zippelius, *Deutsches Staatsrecht*, 28. Aufl., S. 180. อ้างใน บรรเจติ สิงคะเนติ. (2547). *หลักพื้นฐานของสิทธิ เสรีภาพและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามรัฐธรรมนูญ* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ วิญญูชน, น. 93.

อย่างไรก็ตาม ไม่สิทธิใดที่มีลักษณะเด็ดขาดสมบูรณ์ มาตรา 19 (1)²⁹ ของกฎหมายพื้นฐานจึงยอมให้มีการจำกัดสิทธิขั้นพื้นฐานได้ แต่มาตรา 19 (2) บัญญัติห้ามมิให้มีการจำกัดสิทธิขั้นพื้นฐานอันเป็นการกระทบกระเทือนต่อสาระสำคัญ (essence) ของสิทธิขั้นพื้นฐานนั้น³⁰ ดังนั้น เมื่อพิจารณาประกอบกับลักษณะที่ล่วงละเมิดไม่ได้โดยเด็ดขาดของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามมาตรา 1(1) ข้างต้น และสถานะของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ที่เป็นสาระสำคัญของสิทธิขั้นพื้นฐานทั้งหลาย และหลักการทางรัฐธรรมนูญที่สูงที่สุดแล้ว การจำกัดสิทธิขั้นพื้นฐานตามมาตรา 19(1) ข้างต้น จะต้องไม่กระทบกระเทือนต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์หาไม่แล้วยอมเป็นการไม่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญ

จากการที่ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์อยู่ในฐานะที่เป็นหลักการสูงสุดของรัฐธรรมนูญในทางแนวความคิด จึงถือว่า ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เป็นคุณค่าที่อยู่เหนือการชั่งน้ำหนักกับประโยชน์อย่างอื่น (the weight of interests)³¹ ดังจะเห็นได้ว่า ประโยชน์ด้านอื่นที่คุ้มครองโดยสิทธิขั้นพื้นฐานอาจถูกจำกัดเพื่อรักษาไว้ซึ่งประโยชน์สาธารณะ หรือความดีงามของสังคม (public good) แต่ในสายตากฎหมาย ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ไม่อาจถูกจำกัดหรือล่วงละเมิดได้เลย ไม่ว่าจะด้วยเหตุผลใดก็ตาม³² และไม่อาจนำมาพิจารณาในลักษณะที่สามารถถูกถ่วงดุลโดยสิทธิขั้นพื้นฐานต่างๆ หรือ ประโยชน์อื่นใดได้เลย³³

²⁹ มาตรา 19 (1) ในกรณีที่การจำกัดสิทธิขั้นพื้นฐานกระทำโดยกฎหมายภายใต้กฎหมายพื้นฐานนี้ กฎหมายดังกล่าวต้องใช้บังคับเป็นการทั่วไปและไม่ใช้บังคับเฉพาะแก่กรณีใดกรณีหนึ่งเท่านั้น และต้องระบุสิทธิขั้นพื้นฐานที่ถูกจำกัดรวมทั้งบทบัญญัติที่กำหนดถึงสิทธินั้นด้วย [(Article 19 (1) Insofar as, under this Basic Law, a basic right may be restricted by or pursuant to a law, such law must apply generally and not merely to a single case. In addition, the law must specify the basic right affected and the Article in which it appears.)]

³⁰ มาตรา 19 (2) ไม่ว่าจะกรณีใด การจำกัดสิทธิขั้นพื้นฐานจะกระทบกระเทือนสาระสำคัญของสิทธิขั้นพื้นฐานนั้นมิได้ [Article 19 (2) In no case may the essence of a basic right be affected.]

³¹ BVERFGE 85 (204), 6 BVERFGE 32 (41), 45 BVERFGE 187 (227), 109 BVERFGE 279 (311), and 115 BVERFGE 118 (152): “highest constitutional value”; 93 BVERFGE 266 (293) and 107 BVERFGE 275 (284): absolute limit, no balancing with other basic laws. อ้างใน Bendor, Ariel L. & Sachs, Michael. (2013). The Constitutional Status of Human Dignity in Germany and Israel, *Israel Law Review*, 44:25-61, pp. 31-32. <http://law.huji.ac.il/upload/ILR44BendorSachsCRC.pdf> (สืบค้นเมื่อวันที่ 25 เมษายน 2557)

³² BVERFGE 85 (204), 6 BVERFGE 32 (41), 45 BVERFGE 187 (227), 109 BVERFGE 279 (311), and 115 BVERFGE 118 (152): “highest constitutional value”; 93 BVERFGE 266 (293) and 107 BVERFGE 275 (284): absolute limit, no balancing with other basic laws. อ้างใน Bendor, Ariel L. & Sachs, Michael. (2013). The Constitutional Status of Human Dignity in Germany and Israel, *Israel Law Review*, 44:25-61, pp. 31-32. <http://law.huji.ac.il/upload/ILR44BendorSachsCRC.pdf> (สืบค้นเมื่อวันที่ 25 เมษายน 2557)

³³ BVerfGE 93, 266; BVerfGE 107, 275 อ้างใน Ebert, Rainer & Oduor, Reginald M.J. (2012). The Concept of Human Dignity in German and Kenyan Constitutional Law. *Thought and Practice: A Journal of the Philosophical Association of Kenya (PAK) New Series*, 4(1), pp.43-73, p. 47. <http://ajol.info/index.php/tp/index> (สืบค้นเมื่อวันที่ 25 เมษายน 2557)

ด้วยสถานะเช่นนี้ของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ย่อมมีผลให้ แม้แต่บุคคลผู้ทรงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์นั่นเอง ก็ไม่อาจทำลายคุณค่าแห่งศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของตนลงได้โดยใจสมัครเช่นกัน³⁴

กรณีไม่ต่างไปจากสิทธิขั้นพื้นฐานประการอื่น ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ก็เช่นกัน ถือเป็นสิ่งที่กำหนดบุคลิกภาพของการใช้อำนาจอรัฐ โดยเรียกร้องให้รัฐใช้อำนาจของตนโดยมีบุคคลเป็นเป้าหมายหรือประธานแห่งสิทธิ ด้วยเหตุนี้ การใช้อำนาจอรัฐจึงต้องคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตลอดไป ดังที่มีการให้หลักประกันสูงสุดไว้ในกฎหมายพื้นฐาน มาตรา 79(3)³⁵ ซึ่งบัญญัติห้ามมิให้ฝ่ายนิติบัญญัติทำการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายพื้นฐาน (รัฐธรรมนูญ) ในลักษณะที่เป็นการขัดต่อบทบัญญัติว่าด้วยศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ด้วยเหตุนี้ บทบัญญัติว่าด้วยศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ จึงถูกเรียกอีกชื่อหนึ่งว่า “บทบัญญัติอันเป็นนิรันดร์” (eternity clause) อีกด้วย³⁶

(2) แนวทางการให้ความคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์โดยศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์รัฐเยอรมนี

ศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์รัฐเยอรมนีมีบทบาทอย่างมากในการพัฒนาหลักการที่เกี่ยวข้องกับการให้ความคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ในส่วนนี้ จึงจะได้นำเสนอแนวคำพิพากษาที่สำคัญซึ่งทำให้ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เกิดผลบังคับทางกฎหมายในฐานะที่เป็นหลักการสูงสุดของรัฐธรรมนูญ

ศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์รัฐเยอรมนี ได้เคยวินิจฉัยเกี่ยวกับการละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ โดยวิธีการอธิบายด้วยถ้อยคำต่างๆ เช่น การทำให้ได้รับความอับอาย (Erniedrigung) การติดตามไล่ล่า (Verfolgung) การเนรเทศ (Achtung) และการลงโทษที่มีลักษณะทารุณโหดร้าย หรือการกระทำที่เป็นการบังคับให้ทำงาน การใช้คนเป็นทาส การก่อการร้าย การทำลายล้างชาติพันธุ์ หรือการนำมนุษย์ไปใช้ในทางทดลอง การกระทำเหล่านี้ล้วนแต่เป็นการกระทำที่ละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ทั้งสิ้น³⁷ นอกจากนี้ ศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์รัฐเยอรมนี ได้เคยให้ความหมายของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ไว้ว่า หมายถึง การที่มนุษย์มีสิทธิใน “คุณค่าทางสังคมและที่จะได้รับความเคารพ (social value and respect)

³⁴ NVwZ 1993, 98; BVerwGE 64, 274). อ้างใน Ebert, Rainer & Oduor, Reginald M.J. (2012). The Concept of Human Dignity in German and Kenyan Constitutional Law. *Thought and Practice: A Journal of the Philosophical Association of Kenya (PAK) New Series*, 4(1), pp.43-73, p. 47.

<http://ajol.info/index.php/tp/index> (สืบค้นเมื่อวันที่ 25 เมษายน 2557)

³⁵ มาตรา 79(3) การแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายพื้นฐานนี้ที่มีผลทำให้เกิดมีการแบ่งแยกสหพันธ์รัฐออกไปเป็นมลรัฐหรือที่กระทบต่อการมีส่วนร่วมในการแก้ไขเพิ่มเติมตามหลักการของกระบวนการนิติบัญญัติ หรือที่กระทบต่อหลักการที่กำหนดไว้ในมาตรา 1 และมาตรา 20 ย่อมไม่อาจยอมรับได้ [Article 79(3) Amendments to this Basic Law affecting the division of the Federation into Länder, their participation on principle in the legislative process, or the principles laid down in Articles 1 and 20 shall be inadmissible.]

³⁶ Ebert, Rainer & Oduor, Reginald M.J. (2012). The Concept of Human Dignity in German and Kenyan Constitutional Law. *Thought and Practice: A Journal of the Philosophical Association of Kenya (PAK) New Series*, 4(1), pp.43-73, p. 46-47. <http://ajol.info/index.php/tp/index> (สืบค้นเมื่อวันที่ 25 เมษายน 2557)

³⁷ บรรเจิด สิงคะเนติ. (2547). *หลักพื้นฐานของสิทธิ เสรีภาพและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามรัฐธรรมนูญ* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน, น. 102.

ทุกคนย่อมเป็นเจ้าของศักดิ์ศรีในฐานะที่เกิดมาเป็นมนุษย์” “โดยไม่ต้องคำนึงถึงบุคลิกลักษณะ ความสำเร็จ และสถานะทางสังคมของบุคคลนั้น”³⁸

ในส่วนของหน้าที่ของรัฐที่มีต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์นั้น ศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์รัฐเยอรมนี ได้อธิบายเป็นหลักการไว้ในคดี KPD-Urteil ว่า ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ เป็นการเรียกร้องการสร้างตนเองอย่างอิสระของปัจเจกบุคคลในรัฐเสรีประชาธิปไตย มนุษย์ คือ คุณลักษณะส่วนบุคคลที่มีความสามารถในการสร้างชีวิตบนความรับผิดชอบของตนเอง ดังนั้น เพื่อเห็นแก่ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของปัจเจกบุคคล จะต้องทำให้เกิดความมั่นคงแก่ปัจเจกบุคคลในการพัฒนาลักษณะส่วนบุคคลให้มากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์จึงเป็นสิ่งซึ่งรัฐต้องให้ความเคารพ (respect) และต้องได้รับความคุ้มครอง (protect) จากรัฐ³⁹ นอกจากนี้ ในคำวินิจฉัยเรื่อง Mephisto-Beschluss ศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์รัฐเยอรมนี เห็นว่า มาตรา 1 วรรคหนึ่ง ของกฎหมายพื้นฐาน (รัฐธรรมนูญ) ได้ให้หลักประกันในทางคุณค่าซึ่งปัจเจกบุคคลได้รับหลักประกันดังกล่าว เพราะความเป็นบุคคล การไม่อาจล่วงละเมิดได้ในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์นั้น เป็นการรับรองถึงการคุ้มครองจากการแทรกแซงในปริณิถนส่วนบุคคล ศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์รัฐเยอรมนี จึงได้วินิจฉัยว่า กฎหมายอาญาที่อนุญาตให้ทำแท้งได้นั้นเป็นโมฆะ โดยได้ให้เหตุผลว่า ชีวิตที่ได้รับการพัฒนาอยู่ในครรภ์มารดานั้นถือว่าเป็นชีวิตอีกชีวิตหนึ่ง ซึ่งอยู่ภายใต้การคุ้มครองของรัฐธรรมนูญตาม มาตรา 2 (2) ที่บัญญัติว่า “บุคคลมีสิทธิในชีวิตและร่างกาย” และมาตรา 1 (1) ที่กำหนดให้ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ไม่อาจจะถูกล่วงละเมิดได้ ดังนั้น จึงเป็นภาระหน้าที่ของรัฐที่จะต้องให้ความเคารพและให้ความคุ้มครอง ทั้งนี้ หน้าที่ในการให้ความคุ้มครองของรัฐนั้น มิได้หมายเฉพาะการห้ามแทรกแซงโดยตรงของรัฐต่อชีวิตที่เติบโตในครรภ์ของมารดาเท่านั้น หากแต่รัฐยังจำต้องให้ความคุ้มครองและปกป้องชีวิตดังกล่าวด้วย⁴⁰

ในทศวรรษที่ 1950 ศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์รัฐเยอรมนีได้สร้างหลักที่เรียกว่า “การห้ามปฏิบัติต่อบุคคลเยี่ยงวัตถุ” (object-formula) ซึ่งเป็นวิธีการทั่วไปที่จะใช้ตรวจสอบการกระทำของรัฐที่มีลักษณะในทางภววิสัยอันเป็นการละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ซึ่งหมายความว่า ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ย่อมถูกล่วงละเมิด หากมนุษย์ได้ถูกลดคุณค่ามาเป็นเพียงวัตถุของการดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่งของรัฐ ศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธ์รัฐเยอรมนี ยอมรับว่า มาตรา 1 กำหนดเป็นหลักว่า “แต่ละบุคคลต้องเป็นเป้าหมายในตัวเอง”⁴¹ รัฐจึงถูกห้ามมิให้ปฏิบัติต่อบุคคลเยี่ยงวัตถุ⁴² แต่กรณีใดบ้างจะถือ

³⁸ เพิ่งอ้าง, น 90.

³⁹ BVerfGE 5, 85 (206) อ้างใน บรรเจิด สิงคะเนติ. (2547). หลักพื้นฐานของสิทธิ เสรีภาพและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามรัฐธรรมนูญ (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน, น. 86.

⁴⁰ BVerfGE 39, 1 อ้างใน บรรเจิด สิงคะเนติ. (2547). หลักพื้นฐานของสิทธิ เสรีภาพและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามรัฐธรรมนูญ (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน, น. 89.

⁴¹ BVerfGE 45, 228 อ้างใน Bendor, Ariel L. & Sachs, Michael. (2013). The Constitutional Status of Human Dignity in Germany and Israel, *Israel Law Review*, 44:25-61, pp. 43.

<http://law.huji.ac.il/upload/ILR44BendorSachsCRC.pdf> (สืบค้นเมื่อวันที่ 25 เมษายน 2557)

⁴² BVERFGE 1 (6); 28 BVERFGE 386 (391); 50 BVERFGE 166 (175); 117 BVERFGE 71 (89); 122 BVERFGE 248 (271). อ้างใน Bendor, Ariel L. & Sachs, Michael. (2013). The Constitutional Status of Human Dignity in Germany and Israel, *Israel Law Review*, 44:25-61, pp. 43.

<http://law.huji.ac.il/upload/ILR44BendorSachsCRC.pdf> (สืบค้นเมื่อวันที่ 25 เมษายน 2557)

ว่าเป็นการละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์นั้น จะต้องพิจารณาเป็นรายกรณีไป⁴³ อย่างไรก็ตาม เพื่อแก้ปัญหาความไม่แน่นอนที่เกิดในแต่ละกรณี ศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธรัฐเยอรมนีจึงพยายามกำหนด ประโยชน์บางประการ ซึ่งหากมีการละเมิดต่อประโยชน์เช่นว่านี้ ย่อมถือว่าเป็นลดทอนคุณค่าของบุคคลให้มี ฐานะไม่ต่างไปจากวัตถุ และย่อมเป็นการละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ด้วย ประโยชน์ดังกล่าว ได้แก่ บุรณภาพในทางร่างกาย (integrity of the human body) บุรณภาพในทางจิตวิทยาของบุคลิกภาพส่วนตัว ของมนุษย์ (psychic integrity of the human personality) ความเสมอภาคพื้นฐาน (elementary equality) และ สภาพความเป็นอยู่ที่มีคุณค่าของการดำรงความเป็นมนุษย์ไว้ (living conditions worthy of human beings)⁴⁴

ศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธรัฐเยอรมนี ได้มีคำพิพากษาจำนวนมากที่ห้ามมิให้ปฏิบัติต่อบุคคล เยี่ยงวัตถุ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในคำพิพากษาที่เกี่ยวกับการจำคุกตลอดชีวิต ศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธรัฐ เยอรมนีได้อาศัยแนวความคิดที่ว่า มนุษย์เป็นผู้ที่มีเสรีภาพในการรับผิดชอบตนเอง และพัฒนาตน อย่างเป็นอิสระ โดยศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธรัฐเยอรมนี เห็นว่า ในสังคมเสรีประชาธิปไตยนั้น เสรีภาพของ มนุษย์หาใช่ไร้ขีดจำกัดไม่ บุคคลในสังคมย่อมต้องมีส่วนเกี่ยวข้องและผูกพันตนต่อชุมชนที่ตนอาศัยอยู่ ผู้กระทำผิดจึงต้องมีความรับผิดชอบทางศีลธรรม (a morally responsible person) คือถูกลงโทษได้ แต่ทว่า โดยคุณค่าของบุคคลแล้ว ก็ไม่ได้ทำให้ผู้กระทำผิดสูญเสียคุณค่าของความเป็นมนุษย์ที่ต้องได้รับความ เคารพจากรัฐและบุคคลอื่น เนื่องจาก บุคคลทุกคนภายในสังคมมีคุณค่าเสมอกัน (equal worth) กรณีย่อมเป็นการละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ที่ทำให้บุคคลเป็นเพียงเครื่องมือในการต่อสู้อาชญากรรม ของรัฐเท่านั้น ดังนั้น ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ จึงเรียกร้องให้บุคคลที่ถูกศาลพิพากษาจำคุกตลอดชีวิตจะต้องมี โอกาสในการได้รับเสรีภาพอีกครั้งในอนาคตตามกระบวนการและขั้นตอนที่กฎหมายกำหนด ซึ่งต้องถือว่าการ ลงโทษบุคคลในทางอาญาเช่นนี้เป็นเป้าหมายของการใช้อำนาจรัฐที่สอดคล้องกับหลักการความมีสถานะ สูงสุดของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ คดีนี้ ศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธรัฐเยอรมนี จึงวินิจฉัยว่า กฎหมายอาญาที่ กำหนดโทษสำหรับคดีฆาตกรรมนั้นไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ แต่ฝ่ายนิติบัญญัติมีภาระหน้าที่จะกำหนดให้ ชัดเจนว่า มีเงื่อนไขใดบ้างที่จะระงับซึ่งโทษจำคุกตลอดชีวิต และมีกระบวนการขั้นตอนอย่างไรสำหรับกรณี ดังกล่าวด้วย⁴⁵

เมื่อไม่นานมานี้ หลังจากเกิดเหตุการณ์เมื่อเดือนกันยายน ปี ค.ศ. 2011 ซึ่งตึกเวิลด์เทรดใน สหรัฐอเมริกาได้ถูกล้มจากกลุ่มผู้ก่อการร้าย ฝ่ายนิติบัญญัติของประเทศเยอรมนีได้แก้ไขเพิ่มเติมมาตรา 14.3 แห่งรัฐบัญญัติความปลอดภัยในการบิน (German Aviation Security Act) โดยมาตราที่แก้ไขเพิ่มเติมได้ให้อำนาจกองทัพอากาศเยอรมนีสามารถยิงเครื่องบินที่มีผู้โดยสารซึ่งเป็นผู้บริสุทธิ์ได้ หากเครื่องบินดังกล่าว ถูกผู้ก่อการร้ายนำมาใช้เป็นอาวุธหรือเครื่องมือในการก่อการร้าย กลุ่มบุคคลที่เป็นผู้ใช้บริการสายการบินต่างๆ

⁴³ BVERFG 1 (25); 109 BVERFG 279 (311). อ้างใน Bendor, Ariel L. & Sachs, Michael. (2013). The Constitutional Status of Human Dignity in Germany and Israel, *Israel Law Review*, 44:25-61, pp. 43. <http://law.huji.ac.il/upload/ILR44BendorSachsCRC.pdf> (สืบค้นเมื่อวันที่ 25 เมษายน 2557)

⁴⁴ Bendor, Ariel L. & Sachs, Michael. (2013). The Constitutional Status of Human Dignity in Germany and Israel, *Israel Law Review*, 44:25-61, pp. 43-44. <http://law.huji.ac.il/upload/ILR44BendorSachsCRC.pdf> (สืบค้นเมื่อวันที่ 25 เมษายน 2557)

⁴⁵ BVerfGE 45, 227 อ้าง Ebe, Edward J. (2012). Observations on the Development of Human Dignity and Personality in German Constitutional Law: An Overview, *Liverpool Law Review*, 33(2): 201-233, p. 316. <http://link.springer.com/article/10.1007%2Fs10991-012-9120-x> (สืบค้นเมื่อวันที่ 5 พฤษภาคม 2557)

จำนวนหนึ่ง ได้ยื่นคำร้องต่อศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธรัฐเยอรมนี โดยโต้แย้งว่า กฎหมายฉบับดังกล่าวได้ให้ความชอบธรรมกับรัฐ ในการฆ่าประชาชนผู้บริสุทธิ์ อันเป็นการละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และสิทธิขั้นพื้นฐานซึ่งได้รับความคุ้มครองจากกฎหมายพื้นฐาน

คดีนี้ ศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธรัฐเยอรมนี วินิจฉัยว่า การแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายดังกล่าว ไม่สอดคล้องกับสิทธิขั้นพื้นฐานในชีวิตร่างกาย (the fundamental right to life) และหลักประกันที่ปรากฏในบทบัญญัติว่าด้วยศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ในส่วนที่เป็นการใช้กำลังทางการทหารเพื่อให้เกิดผลกระทบต่อบุคคลที่โดยสารเครื่องบิน ซึ่งไม่ใช่ผู้มีส่วนร่วมในการก่อการร้ายด้วยแต่อย่างใด การที่รัฐได้ใช้การฆ่าในฐานะที่เป็นเครื่องมือในการรักษาไว้ซึ่งชีวิตของผู้อื่น ย่อมทำให้ผู้โดยสารถูกปฏิบัติเยี่ยงวัตถุ ถือเป็น การปฏิเสธคุณค่าอันเป็นคุณสมบัติของมนุษย์ที่เสีย ศาลจึงวางหลักไว้ว่า การฆ่าผู้บริสุทธิ์แม้แค่สองสามคนเพื่อรักษาไว้ซึ่งชีวิตของผู้คนจำนวนมาก ก็ไม่อาจยอมให้เป็นการกระทำอันชอบธรรมของรัฐได้ เนื่องจากรัฐมีภาระผูกพันที่จะต้องกระทำการเพื่อคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์อย่างเสมอภาค การแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายดังกล่าวจึงไม่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญ⁴⁶

นอกจากนี้ บุคคลย่อมได้รับความคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์จากพฤติกรรมที่มีลักษณะไม่เป็นการเคารพต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ แม้การกระทำนั้นจะเป็นการใช้สิทธิเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญก็ตาม ในคดีหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับงานเขียนนวนิยายของ Klaus Mann ในชื่อเรื่อง Mephisto โดยนวนิยายเรื่องนี้ได้บอกเล่าเรื่องราวของผู้ที่ให้ความร่วมมือกับนาซี โดยอธิบายให้เห็น การละทิ้งคุณค่าทางด้านจริยธรรมของผู้นั้นเพื่อที่จะสร้างสรรค์งานศิลปะรับใช้นาซี ตัวผู้เขียนคือ Mann เอง ก็ยอมรับว่า เขานำบุคลิกของตัวละครดังกล่าวมาจากศิลปินชาวเยอรมันผู้หนึ่งที่ชื่อว่า Gustaf Gründgens (ซึ่งได้เสียชีวิตแล้ว เมื่อคดีนี้อยู่ในการพิจารณาพิพากษาของศาล) ด้วยเหตุนี้ ผู้เป็นญาติของ Gründgens ได้ฟ้องเป็นคดีในศาลเพื่อห้ามมิให้มีการพิมพ์เผยแพร่นวนิยายดังกล่าว โดยโต้แย้งว่า นวนิยายมีเรื่องราวที่เป็นการดูถูกเหยียดหยามเกียรติของ Gründgens ผู้ล่วงลับ ศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธรัฐเยอรมนี จึงวินิจฉัยว่า ศักดิ์ศรีของ Gründgens นั้น มีน้ำหนักเหนือกว่า สิทธิในเสรีภาพที่จะแสดงออกทางศิลปะ (right to freedom of artistic expression) ของ Mann ซึ่งเป็นผู้ประพันธ์ ศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธรัฐเยอรมนี จึงมีคำสั่งห้ามมิให้มีการเผยแพร่นวนิยายเรื่อง Mephisto ดังกล่าว⁴⁷ กรณีนี้ย่อมเป็นเครื่องยืนยันว่า ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เป็นหลักการทางรัฐธรรมนูญสูงสุด มีน้ำหนักที่เหนือกว่าสิทธิขั้นพื้นฐานอื่นหรือประโยชน์ใดๆ ทั้งปวง

6. การให้คุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในประเทศไทย: กรณีศึกษาคำพิพากษาของศาลรัฐธรรมนูญ

(1) หลักการที่สำคัญเกี่ยวกับศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์ตามรัฐธรรมนูญ

ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ปรากฏในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยครั้งแรก ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550

⁴⁶ Lepsius, Oliver. (2007). Human Dignity and the Downing of Aircraft: The German Federal Constitutional Court Strikes Down a Prominent Anti-terrorism Provision in the New Air-transport Security Act. *German Law Journal*, 7:9, pp. 761-776.
http://www.germanlawjournal.com/pdfs/Vol07No09/PDF_Vol_07_No_09_761776_Developments_Lepsius.pdf
(สืบค้นเมื่อวันที่ 25 เมษายน 2557)

⁴⁷ BVerfGE 30, 173. อ้างใน Ebert, Rainer & Oduor, Reginald M.J. (2012). The Concept of Human Dignity in German and Kenyan Constitutional Law. *Thought and Practice: A Journal of the Philosophical Association of Kenya (PAK) New Series*, 4(1), pp.43-73, p. 49.

ซึ่งเป็นฉบับที่ใช้บังคับในปัจจุบัน ได้บัญญัติรับรองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ไว้ในหมวด 1 บททั่วไป มาตรา 4 ซึ่งบัญญัติว่า “ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาคของบุคคลย่อมได้รับความคุ้มครอง” เมื่อพิจารณาว่า สิทธิ เสรีภาพและความเสมอภาคของบุคคล เป็นหลักการสูงสุดที่กำหนดโครงสร้างพื้นฐานของระบอบความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับบุคคลในรัฐเสรีประชาธิปไตยแล้ว การที่รัฐธรรมนูญบัญญัติรับรองการให้คุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ไว้ในมาตราแรกๆ ของรัฐธรรมนูญ และในมาตราเดียวกันกับหลักการสูงสุดว่าด้วยเรื่องสิทธิและเสรีภาพดังกล่าว ย่อมแสดงให้เห็นว่า ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ มีฐานะเป็นหลักการสูงสุดของรัฐธรรมนูญที่กำหนดความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับบุคคลไปด้วย

มีผู้ตั้งข้อสังเกตอย่างน่าสนใจว่า หากเปรียบเทียบการบัญญัติรับรองระหว่าง “ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์” กับ “สิทธิและเสรีภาพ” ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 แล้ว จะเห็นได้ว่า มีการรับรองในระดับที่แตกต่างกันออกไป ในขณะที่มาตรา 26 ของรัฐธรรมนูญกำหนดให้การใช้อำนาจของรัฐต้องคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ และเสรีภาพ แต่มาตรา 27 กลับบัญญัติว่า “สิทธิและเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญนี้ รับรองไว้โดยชัดแจ้ง โดยปริยาย หรือโดยคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ ย่อมได้รับความคุ้มครองและผูกพันรัฐสภา คณะรัฐมนตรี ศาล รวมทั้งองค์กรตามรัฐธรรมนูญ และหน่วยงานของรัฐโดยตรง ในการตรากฎหมาย การใช้อำนาจกฎหมาย และการตีความกฎหมายทั้งปวง” จะเห็นได้ว่า มาตรา 27 บัญญัติให้สิทธิและเสรีภาพเท่านั้นที่ผูกพันองค์กรผู้ใช้อำนาจของรัฐทั้งหมด โดยให้สิทธิและเสรีภาพมีผลโดยตรงต่อการใช้อำนาจของรัฐ แต่ในขณะที่มาตรา 27 เองมิได้บัญญัติถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ในกรณีนี้ ย่อมทำให้เห็นความแตกต่างของความผูกพันขององค์กรรัฐที่มีต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ กับสิทธิและเสรีภาพ นอกจากนี้ บทบัญญัติของรัฐธรรมนูญมาตรา 28 บัญญัติว่า “บุคคลย่อมอ้างศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์หรือใช้สิทธิและเสรีภาพ ของตนได้เท่าที่ไม่ละเมิดสิทธิและเสรีภาพบุคคลอื่น ไม่เป็นปฏิปักษ์ต่อรัฐธรรมนูญ หรือไม่ขัดต่อศีลธรรมอันดีของประชาชน” และในมาตรา 28 วรรคสองบัญญัติว่า “บุคคลซึ่งถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญนี้รับรองไว้ สามารถยกบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้เพื่อใช้สิทธิทางศาลหรือยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้คดีในศาลได้” กรณีนี้จะเห็นได้ถึงถึงความแตกต่างในการบัญญัติรับรองตามมาตรา 28 วรรคหนึ่งและวรรคสอง ซึ่งตามมาตรา 28 วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า บุคคลย่อมอ้างถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ได้ แต่ในขณะที่มาตรา 28 วรรคสอง ไม่ได้บัญญัติรับรองถึงการใช้สิทธิในทางศาลในกรณีของการถูกละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์⁴⁸

อย่างไรก็ตาม การที่ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามมาตรา 4 แห่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 บัญญัติไว้ในหมวด 1 บททั่วไป จึงควรถือได้ว่าเป็นการวางหลักทั่วไปอันเป็นการประกาศเจตนารมณ์ของรัฐที่จะให้การรับรองคุ้มครองคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของบุคคล จากการวางหลักทั่วไปดังกล่าวนี้เองก่อให้เกิดความผูกพันต่ออำนาจรัฐทั้งหลาย โดยถือว่าศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เป็นตัวกำหนดและเป็นตัวจำกัดวัตถุประสงค์และภาระหน้าที่ของรัฐ นอกจากนี้ ในแง่ของการตีความสิทธิขั้นพื้นฐานทั้งหลายจะต้องตีความว่า สิทธิขั้นพื้นฐานทั้งหลายล้วน แต่มีผลมาจากศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ทั้งสิ้น ดังนั้น จะต้องถือว่าเนื้อหาของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์จะต้องนำมาประกอบการตีความสิทธิขั้นพื้นฐานอื่นๆ ด้วย

นอกจากนี้ สถานะของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามมาตรา 26 เป็นสถานะที่ผูกพันองค์กรของรัฐทุกองค์กรที่จะต้องคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิและเสรีภาพ การคำนึงถึงดังกล่าวอาจแสดงออกได้ใน 2 ลักษณะ คือ

⁴⁸ บรรเจิด สิงคะเนติ. (2547). หลักพื้นฐานของสิทธิ เสรีภาพและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามรัฐธรรมนูญ (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน, น. 104-105.

ลักษณะแรก องค์การของรัฐจะต้องละเว้นการกระทำใดๆ ที่จะเป็นการละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิและเสรีภาพ

ลักษณะที่สอง รัฐมีภาระหน้าที่ที่จะต้องส่งเสริมให้ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิและเสรีภาพของปัจเจกบุคคล เอื้อต่อการบรรลุเป้าหมายในการดำรงอยู่ของบุคคลอย่างมีศักดิ์ศรี

ส่วนสถานะของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามมาตรา 28 อาจแสดงออกมาใน 2 ลักษณะเช่นกัน คือ

ลักษณะที่หนึ่ง ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์มีสถานะเช่นเดียวกับ สิทธิและเสรีภาพ ซึ่งเท่ากับว่าบุคคลที่ถูกละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์สามารถใช้สิทธิทางศาลหรือยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้ในคดีได้

ลักษณะที่สอง เมื่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์มีสถานะเช่นเดียวกับสิทธิและเสรีภาพ ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ย่อมอยู่ภายใต้เงื่อนไขเช่นเดียวกับสิทธิและเสรีภาพ กล่าวคือ การใช้ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์จะใช้ได้เท่าที่ไม่เป็นการละเมิดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลอื่น ไม่เป็นปฏิปักษ์ต่อรัฐธรรมนูญ หรือไม่ขัดต่อศีลธรรมอันดีของประชาชน

ดังนั้น เมื่อพิจารณาความข้างต้น ในกรณีของประเทศไทย ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์จึงควรเป็นสิ่งที่กฎหมายให้คุ้มครอง โดยถือว่าศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เป็นรากฐานและสาระสำคัญของสิทธิเสรีภาพทั้งปวง ซึ่งรัฐไม่อาจล่วงละเมิดได้ แนวทางในการตีความสถานะของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เช่นนี้ สอดคล้องกับแนวทางการตีความ ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธรัฐเยอรมนีที่ได้แสดงไว้ข้างต้น ซึ่งแต่เดิมนั้น ศาลรัฐธรรมนูญสหพันธ์ของเยอรมันได้วินิจฉัยยอมรับว่าศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เป็นสิทธิขั้นพื้นฐานประเภทหนึ่ง และต่อมา ได้วินิจฉัยเพิ่มเติมว่า ถึงแม้ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์จะไม่ใช้สิทธิขั้นพื้นฐานที่ได้รับการบัญญัติไว้ในกฎหมายพื้นฐานเป็นรายข้อรายมาตราอันผูกพันการใช้อำนาจรัฐทั้งหมดก็ตาม แต่การใช้อำนาจรัฐก็ต้องผูกพันกับศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ในฐานะเป็นหลักการสูงสุดของรัฐธรรมนูญ

นอกจากนี้ ในระบบกฎหมายไทย มาตรา 3 แห่งพระราชบัญญัติคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 ได้บัญญัติไว้ว่า “สิทธิมนุษยชน หมายความว่า ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิเสรีภาพและความเสมอภาคของบุคคลที่ได้รับการรับรองหรือคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย หรือตามกฎหมายไทย หรือตามสนธิสัญญาที่ประเทศไทยมีพันธกรณีที่จะต้องปฏิบัติตาม” เมื่อพิจารณาเหตุผลในการออกพระราชบัญญัติฉบับนี้ ซึ่งเป็นการอนุวัติการตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ ในอันที่จะคุ้มครองสิทธิ เสรีภาพ ตลอดจนความเสมอภาคของประชาชน จึงพอจะอนุมานได้ว่า “ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์” ได้รับการยอมรับให้มีสถานะทางกฎหมายโดยปริยาย และย่อมได้รับการคุ้มครองภายใต้ระบบกฎหมายไทย ผูกพันรัฐสภา คณะรัฐมนตรี ศาลและองค์กรอื่นของรัฐโดยตรงในการตรากฎหมาย การการใช้บังคับกฎหมาย และการตีความกฎหมายทั้งปวง ไม่ต่างจากสิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐานที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้โดยชัดแจ้ง⁴⁹ ศักดิ์ศรี

⁴⁹ อุดม รัฐอมฤต, นพนิธิ สุริยะ และบรรเจิด สิงคนดี. (2544). *การอ้างศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ หรือใช้สิทธิและเสรีภาพของบุคคลธรรมดาตามมาตรา 28 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540*. กรุงเทพฯ: นานาส์สิ่งพิมพ์, น. 85-86.

ความเป็นมนุษย์จึงเปราะบาง หรือพื้นฐานของแนวความคิดสิทธิมนุษยชนที่สามารถก่อให้เกิดการบังคับการตามกฎหมายบ้านเมืองของรัฐได้⁵⁰

(2) กรณีศึกษาการให้ความคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์โดยศาลรัฐธรรมนูญของไทย

แนวความคิดเกี่ยวกับศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เป็นเรื่องใหม่ ที่ต้องการพัฒนาอย่างมากในระบบกฎหมายไทย ทั้งในทางวิชาการและการนำมาปรับใช้แก่คดีพิพาทโดยองค์กรตุลาการ ศาลรัฐธรรมนูญในฐานะองค์กรที่มีบทบาทเสมือนผู้พิทักษ์ความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญและเป็นองค์กรที่มีบทบาทอย่างสำคัญในการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและสิทธิเสรีภาพของประชาชนผ่านการปฏิบัติหน้าที่ในการทำคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ ซึ่งที่ผ่านมาปรากฏตัวอย่างคำพิพากษาที่น่าสนใจอันมีประเด็นเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนหรือศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ดังนี้

1) ข้อเท็จจริงของคดีโดยสังเขป

นายศิริมิตร บุญมูล (ผู้ฟ้องคดีในศาลปกครอง) ได้สมัครสอบคัดเลือกเพื่อบรรจุเป็นข้าราชการอัยการในตำแหน่งอัยการผู้ช่วย ประจำปี 2544 ในการประกาศรายชื่อผู้มีสิทธิสอบ ไม่ปรากฏชื่อของผู้ฟ้องคดี โดยคณะกรรมการพิจารณาคุณสมบัติของผู้สมัครสอบคัดเลือกดังกล่าวชี้แจงว่า ได้รับรายงานผลการตรวจร่างกายจากคณะกรรมการแพทย์ว่า ผู้ฟ้องคดีมีรูปร่างพิการ เดินขาเกะเขลิก กล้ามเนื้อแขนลีบจนถึงปลายมือทั้งสองข้าง กล้ามเนื้อขาลีบจนถึงปลายเท้าทั้งสองข้าง กระดูกสันหลังคด ได้รับการผ่าตัดตามเหล็กที่กระดูกสันหลังไว้เพื่อให้ไหล่ทั้งสองข้างเท่ากัน จึงมีมติไม่รับสมัคร เนื่องจากเป็นผู้มีบุคลิกภาพและร่างกายไม่เหมาะสมที่จะเป็นข้าราชการอัยการ ตามมาตรา 33 (11) แห่งพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการฝ่ายอัยการ พ.ศ. ๒๕๒๑ ผู้ฟ้องคดีจึงได้ฟ้องคณะกรรมการอัยการต่อศาลปกครองกลางโดยเห็นว่า เหตุผลของผู้ถูกฟ้องคดีเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรม เพราะเหตุความแตกต่างในเรื่องสภาพทางกาย บทบัญญัติมาตรา 33 (11) แห่งพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการฝ่ายอัยการ พ.ศ. 2521 ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 30 กรณีนี้มีการนำคดีข้อพิพาทขึ้นฟ้องในศาลปกครองด้วย เมื่อกรณีมีประเด็นที่ต้องรอคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ ศาลปกครองกลางจึงรอการพิจารณาและสงคำโต้แย้งให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัย

2) คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ

ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาแล้วเห็นว่า การที่ศาลปกครองกลางเห็นว่า ผู้ฟ้องคดีโต้แย้งว่าพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการฝ่ายอัยการ พ.ศ. 2521 มาตรา 33 (11) ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญมาตรา 30 และรอการพิจารณาพิพากษาคดีไว้ชั่วคราว พร้อมทั้งสงคำโต้แย้งของผู้ฟ้องคดีให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณา วินิจฉัยตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 264 กรณีเป็นไปตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 264 แล้ว ศาลรัฐธรรมนูญจึงมีอำนาจพิจารณาวินิจฉัยประเด็นตามคำร้องที่ศาลปกครองกลางเสนอมานี้ได้

ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาแล้ว เห็นว่า รัฐธรรมนูญ มาตรา 30 ได้บัญญัติเป็นหลักการว่าบุคคลย่อมเสมอกันในกฎหมาย และได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน ไม่ว่าชายหรือหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกัน จะเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคลเพราะเหตุแห่งความแตกต่าง ในเรื่องถิ่นกำเนิดเชื้อชาติ ภาษา เพศ อายุ สภาพทางกายหรือสุขภาพ สถานะของบุคคล ฐานะทางเศรษฐกิจหรือสังคม ความเชื่อทางศาสนา การศึกษาอบรม หรือความคิดเห็นทางการเมืองอันไม่ขัดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญจะกระทำมิได้ แต่ต้อง

⁵⁰ นพนิติ สุริยะ. (2543). ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์: มองจากบริบทของไทย, *วารสารนิติศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์*, 30:3, น. 505.

ยอมรับว่า ในการที่หน่วยงานใดจะรับบุคคลเข้าทำหน้าที่ในตำแหน่งใดย่อมต้องพิจารณาถึงความรู้ ความสามารถ ความเหมาะสมที่จะปฏิบัติหน้าที่นั้นด้วย ซึ่งบางครั้งต้องออกไปปฏิบัติหน้าที่นอกสำนักงานหรือ ศาล สำหรับกรณีตามคำร้องของผู้ร้อง เป็นเรื่องที่น่ายศจิริมิตร์ ฯ ได้สมัครสอบคัดเลือกเพื่อบรรจุเป็นข้าราชการ อัยการในตำแหน่งอัยการผู้ช่วย จึงมีมาตรการที่แตกต่างและเข้มงวดกว่าการคัดเลือกบุคคลไปดำรงตำแหน่งอื่น ซึ่งรัฐธรรมนูญ มาตรา 29 วรรคหนึ่ง บัญญัติเป็นข้อยกเว้นไว้ว่า การจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลที่ รัฐธรรมนูญรับรองไว้จะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายเฉพาะเพื่อการที่ รัฐธรรมนูญนี้กำหนดไว้และเท่าที่จำเป็นเท่านั้น และจะกระทบกระเทือนสาระสำคัญของสิทธิและเสรีภาพนั้น มิได้ และวรรคสอง บัญญัติรับรองไว้ว่า กฎหมายตามวรรคหนึ่งต้องมีผลใช้บังคับเป็นการทั่วไปและไม่มุ่งหมาย ให้ใช้บังคับแก่กรณีใดกรณีหนึ่งหรือแก่บุคคลใดบุคคลหนึ่งเป็นการเจาะจง ทั้งต้องระบุบทบัญญัติแห่ง รัฐธรรมนูญ ที่ให้อำนาจในการตรากฎหมายนั้นด้วย ซึ่งบทบัญญัติวรรคหนึ่งและวรรคสองให้นำมาใช้บังคับกับ กฎหรือข้อบังคับที่ออกโดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายด้วย โดยอนุโลมเมื่อพิจารณาถึง พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการฝ่ายอัยการ พ.ศ. 2521 มาตรา 33(11) แล้วเห็นว่า เป็นลักษณะตาม ข้อยกเว้นของรัฐธรรมนูญ มาตรา 29 ซึ่งไม่กระทบกระเทือนถึงสาระสำคัญของสิทธิและเสรีภาพ มีผลใช้บังคับ เป็นการทั่วไปและไม่มุ่งหมายให้ใช้บังคับแก่กรณีใดกรณีหนึ่งหรือบุคคลใดบุคคลหนึ่งเป็นการเจาะจง และไม่ เป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมตามรัฐธรรมนูญมาตรา 30 แต่อย่างใด

ดังนั้น อาศัยเหตุผลดังกล่าวข้างต้นศาลรัฐธรรมนูญโดยตุลาการศาลรัฐธรรมนูญเสียงข้างมาก จำนวน 12 คน ต่อ 3 คน วินิจฉัยว่า พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการฝ่ายอัยการ พ.ศ. 2521 มาตรา 33 (11) ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา 30

7. บทสรุปและข้อเสนอแนะ

จากแนวคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญดังกล่าวข้างต้นจะเห็นได้ว่าศาลรัฐธรรมนูญเป็นองค์กร ตุลาการที่มีบทบาทและอำนาจหน้าที่ในการคุ้มครองรับรองสิทธิเสรีภาพและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ โดยเฉพาะการคุ้มครองรับรองสิทธิตามรัฐธรรมนูญ ซึ่งหลักเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนหรือศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ นั้นเป็นหลักการที่ศาลรัฐธรรมนูญนำมาประกอบการพิจารณาคดีข้อพิพาทที่มีประเด็นเกี่ยวกับสิทธิเสรีภาพ เสมอ เช่นเดียวกันกับการวินิจฉัยข้อพิพาทอันเกี่ยวกับสิทธิเสรีภาพในอารยประเทศ อาทิเช่น ตามแนวความคิด หลักที่ศาลรัฐธรรมนูญสหพันธรัฐเยอรมันนำมาปรับใช้แก่คดี ภายใต้บริบทของคดีนี้ อาจกล่าวได้ว่า บุคคลใน สถานะที่เป็นมนุษย์ย่อมเป็นประธานแห่งสิทธิที่เกี่ยวข้องแก่การจัดทำบริการสาธารณะหรือการใช้อำนาจของรัฐที่ เกี่ยวข้องทั้งหลาย หรือในประเทศฝรั่งเศสก็มีมุมมองเกี่ยวกับ “ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์” โดยได้รับอิทธิพล จากกฎหมายระหว่างประเทศ ดังนั้น เมื่อมีการศึกษาในเรื่องนี้แล้ว ก็จะต้องมีการหยิบยกบทบัญญัติ ปลายลักษณ์อักษรในระดับระหว่างประเทศขึ้นมาพิจารณาประกอบด้วยเสมอ ซึ่งก็คือ ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิ มนุษยชน (Universal Declaration of Human Rights 1948) หรือกฎบัตรสิทธิพื้นฐานแห่งสหภาพยุโรป โดยบทบัญญัติปลายลักษณ์อักษรทั้งสามฉบับก็มีเนื้อหาสาระซึ่งรับรองไว้ซึ่ง “ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์” ไว้ใน ทำนองเดียวกัน สำหรับในทางปฏิบัตินั้น พบว่า “ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์” ยังเป็นถ้อยคำที่ศาลทั้งในระดับ ระหว่างประเทศและศาลภายในของฝรั่งเศสบัญญัติรับรองความสำคัญ เป็นต้น

หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ได้รับการยอมรับว่ามีคุณค่าทางกฎหมาย ในฐานะที่เป็นสาระสำคัญของพื้นฐานที่ล่วงละเมิดมิได้ของสิทธิมนุษยชน และโดยของนั่นเอง ก็ได้รับการยอมรับว่ามีสถานะไม่ต่างไปจากสิทธิที่เรียกร้องให้รัฐต้องให้ความเคารพและคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ภายใต้หลักนิติรัฐ ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ได้เป็นเกณฑ์ที่สำคัญประการหนึ่งในการกำหนดบุคลิกภาพของการใช้อำนาจของรัฐ ดังที่ปรากฏในมาตรา 26 แห่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 และมาตราเดียวกันในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ซึ่งกำหนดให้การใช้อำนาจรัฐต้องคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ด้วยเสมอ

จากการศึกษาถึงแนวความคิดที่เกี่ยวข้อง รวมถึงประสบการณ์ในการให้ความคุ้มครองทางศาล แก่ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในประเทศเยอรมนี จะเห็นได้ว่า ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ก่อให้เกิดผลบังคับตามกฎหมายได้ (enforceability) ไม่ต่างจากสิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐานทั้งหลาย และได้ปรากฏในบทวิเคราะห์คดีของศาลรัฐธรรมนูญแล้วว่า ในกรณีของศาลรัฐธรรมนูญของประเทศไทย ข้อความคิดว่าด้วยศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เป็นเกณฑ์ประการหนึ่งที่ศาลอาจนำมาใช้เพื่อให้สอดคล้องกับหลักสิทธิมนุษยชนสากล และเพื่อเป็นการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพในประเทศไทย

อย่างไรก็ตาม เนื่องจาก แนวความคิดเกี่ยวกับศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เป็นแนวคิดใหม่ที่เกิดขึ้นในระบอบการเมืองและกฎหมายไทยเมื่อไม่นานมานี้เอง ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในวัฒนธรรมทางกฎหมายของไทยอาจยังปรากฏแนวคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญในประเด็นข้อพิพาทเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนหรือศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ไม่มากนัก กรณีจึงจำเป็นต้องมีการศึกษาในรายละเอียด โดยอาศัยการศึกษาเชิงเปรียบเทียบ (comparative study of laws) กับกฎหมายและแนวปฏิบัติของต่างประเทศเกี่ยวกับความชัดเจนแน่นอนของความหมายและสาระของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ รวมถึงการทำให้ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เกิดผลบังคับในทางกฎหมายได้

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

- บรรเจิด สิงคะเนติ. (2547). *หลักพื้นฐานของสิทธิ เสรีภาพและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามรัฐธรรมนูญ* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน
- จรัญ โฆษณานันท์. (2545). *สิทธิมนุษยชนไร้พรมแดน: ปรัชญา กฎหมาย และความเป็นจริงทางสังคม*. กรุงเทพมหานคร:สำนักพิมพ์นิติธรรม
- นพนิติ สุริยะ. (2543). ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์: มองจากบริบทของไทย, *วารสารนิติศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์*, 30:3
- ราชบัณฑิตยสถาน, *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542*
- วรพจน์ วิศรุตพิชญ์. (2543). *สิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540* (พิมพ์ครั้งที่ ๒๗) กรุงเทพฯ: วิญญูชน
- อุดม รัฐอมฤต, นพนิติ สุริยะ และบรรเจิด สิงคะเนติ. (2544). *การอ้างศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ หรือใช้สิทธิและเสรีภาพของบุคคลธรรมดาตามมาตรา ๒๘ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐*. กรุงเทพฯ: นานาส์สิ่งพิมพ์, น. 85-86.

ภาษาต่างประเทศ

- Albert Bleckmann. *Staatsrecht II–Die Grundrechte*, 4. Aufl. 1997.
- Barroso, Luís Roberto. (2012). Here, There, and Everywhere: Human Dignity in Contemporary Law and in the Transnational Discourse. *Boston College International Law and Comparative Law Review*, 35(2): 331-393.
- Bendor, Ariel L. & Sachs, Michael. (2013). The Constitutional Status of Human Dignity in Germany and Israel. *Israel Law Review*, 44:25-61.
- Duerig, *Grundgesetz-Kommentar*, Art. 1. Abs. 1 Rdnr. 17,
- Ebe, Edward J. (2012). Observations on the Development of Human Dignity and Personality in German Constitutional Law: An Overview. *Liverpool Law Review*, 33(2): 201-233.

- Ebert, Rainer & Oduor, Reginald M.J. (2012). The Concept of Human Dignity in German and Kenyan Constitutional Law. *Thought and Practice: A Journal of the Philosophical Association of Kenya (PAK) New Series*, 4(1), pp.43-73.
- Kommers, DP. (1989). *The Constitutional Jurisprudence of the Federal Republic of Germany*. North Carolina: Duke University Press.
- Klaus Stern, *Das Staatsrecht der Bundesrepublik Deutschland*, Band II/2, Allgemeine Lehren,
- Lepsius, Oliver. (2007). Human Dignity and the Downing of Aircraft: The German Federal Constitutional Court Strikes Down a Prominent Anti-terrorism Provision in the New Air-transport Security Act. *German Law Journal*, 7:9, pp. 761-776.
- Maunz-Zippelius, *Deutsches Staatsrecht*, 28. Aufl., S. 180.
- McCrudden, Christopher. (2008). Human Dignity and Judicial Interpretation of Human Rights. *The European Journal of International Law*, 19(4): 655 – 724, p. 36.
- Morsink, Johannes. (2000). *The Universal Declaration of Human Rights: Origins, Drafting, and Intent*. Pennsylvania: University of Pennsylvania Press, p. 38.
- Pieroth/Schlink, *Grundrecht-Staatsrecht II*. S. 88